

MEMORIAL
Generał Marii Wittek

A. Rojewska
XI 2001 wst. gmsc.

H-12

LIP

10nd. 2007.

++

20
20 43-1948

mir
pprk

BAJTNER Natalia
zam. Maskalan

2174/10K

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — 2474 lisk

BAJTRER Natalia

zam. Maskalan

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 – dot. rodziny relatora

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945)

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – inne...

IV. Korespondencja

.....
.....
.....
.....

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓

VI. Fotografie

II Materiały uzupełniające relację

- J. Krowiec, Bywało i tak... „Główny Wzrost Wolności” nr 56, 8.03.1977, mps, kopia, k-l, s. 1
- Nekrolog, 1996, mps, kopia, k-l, s. 2
- J. Basilekiewicz, wiersz na pogrzeb W. Maskalona, Warszawa 1996, mps, kopia, k-l, s. 3
- Wniosek o nadanie orderu - odznaczenie, mps, rkps, oryg. k. 2 s. 4-5 wraz z uzasadnieniem
- Kwestionariusz Kombatantek I i II Armii WP przy Zarządzie Warszawskim Ligi Kobiet, mps, kopia, k-l, s. 6-7
- Ankieta, mps, rkps, oryg., k-l, s. 8

30
K/114

* MASKALAN Natalia

Latac. 1

Wspomnienia frontowe:

Bywało i tak...

— Kto w tamtych dniach myślał o honorowaniu kobiet? Nie mówiąc o tym, że — bez umniejszania kurtuazji i rycerskości naszych towarzyszy broni — zapomniano nawet o słabości naszej płci. Nie musieliśmy się także dopominać o emancypację — miałyśmy jej aż nadto...

Mjr rez. Natalia Maskalan przeszła cały frontowy szlak 1 Armii Wojska Polskiego. Swoją wojskową „karierę” zaczynała w Sielcach nad Oką jako fizylerka, a kończyła w stopniu kapitana jako inspektor do spraw... artylerii w Zarządzie Polityczno-Wychowawczym 1 AWP. Pytanie o frontowe świętowanie, o przykłady szczególnej opieki i troski o kobiety — żołnierzy, przyszłe żony, matki, gospodynie budzi w niej zakłopotanie: — Nie pamiętam...

— Na froncie świętowałyśmy wówczas, gdy nasze wojska odnosiły sukcesy, gdy naszym udało się pójść do przodu. Ale to świętowanie miało zawsze posmak gorzkości, bo przecież nie zdarzało się, by ktoś ze znajomych czy bliskich nie padł w boju. Czy można się było cieszyć w wyzwolonej Warszawie, której widok raczej lzy wywoływał...

Pamiętam marzec czterdziestego piątego — śnieżysty, zimny. Po przełamaniu Wątu Pomorskiego staliśmy w Gryficach, zbierając siły do walki o Kołobrzeg. Mogło to być właśnie ósmego. Ale wydało mi się, że komuś przypomniało się wtedy o ostatnich — o końcu karnawału. Śmieszne było to słowo w tamtych warunkach.

Basia Jureczko — Punda, również instruktor z Zarządu Polityczno-Wychowawczego 1 AWP, wcześniej żołnierz batalionu kobiet, a przed wojną nauczycielka, instruktor ZHP, przy tym prawdziwa gospodyni, co to umiała zrobić z niczego coś, postanowiła wydać przyjęcie. Ostatki — to pączki i ciasto. Kiedy myśmy jedli pączki... Okazało się, że jest mąka, słonina, jajka. Tylko

drożdży brakowało. Ale co tam drożdże!

Wieczór był wspaniały. Jakże nam smakował ten zakalec i te pączki jak kamienie. Kolejdy oficerowie długo wspominali Basine przyjęcie.

Na froncie traktowano nas bardziej jak kolegów niż koleżanki, po prostu — jak towarzyszy broni. Choć czasem zdążyło się, że przyniósł ktoś pęk polnych kwiatów. Ale to było takie niecodzienne.

To zdjęcie mjr. rez. Natalii Maskalan pochodzi z 1947 r.

Ze wspomnień niecodziennych tkwi mi w pamięci scena, jak z filmu. Do bitwy pod Lenino — byłem wówczas zastępcą dowódcy do spraw politycznych w samodzielnej kompanii fizylerki — spałam z dziewczętami w jakiejś chłopskiej chałupie z wielkim rosyjskim piecem. Spaliśmy w naszej prostej, żołnierskiej blejze — tej samej na ostatni dzień. Dobrze, jeśli miałam to bez mandatu. Patrzę, a kum... dziewczęta wychłapa z płotaka... w piżamę, w dodatku z k... i przebiła się w n... Ależ miałyśmy miny...

Kilka dni wcześniej... eła z Aniela Krzywo... z naszych. Pamięt

czajną, sympatyczną, 17-letnią dziewczynę. I naszą długą nocną rozmowę podczas postoju w jakiejś przydrożnej szopie w uciążliwym marszu spod Smoleńska w rejon Lenino, tuż za faszystami. Całymi dniami lał wówczas deszcz, a myśmy szły i szły, chyba z tydzień. Opowiadała mi wtedy o swojej rodzinie, o matce, o dzieciństwie i wojennych losach. Taką pozostała mi w pamięci — szepcząca przez pół nocy, skulona pod kocem. Była także w 1 dywizji jej stryjeczna siostra, która nosiła to samo nazwisko.

Po wojnie znalazłam się we Wrocławiu. Już chyba w 1946 roku zaczęłyśmy się zajmować organizowaniem kobiet ze środowiska wojskowego. Prócz nas — żołnierzy frontowych — coraz więcej było już żon oficerów i podoficerów, przybywało pracownic cywilnych. Chodziło o to, by te kobiety zajęły pracę społeczną — tyle było do zrobienia — włączyć je aktywnie w nowe, rozwijające się życie, w odbudowę. Zajmowałyśmy się stołówkami, organizowały różne akcje społecznej pomocy...

Pamiętam nasz pierwszy wieczór w niecałym kinie w śródmieściu Wrocławia. Było to właśnie w marcu 1946 roku. Przyjechała z Warszawy trzyosobowa delegacja działaczek kobiecych. Była wśród nich postanka do Krajowej Rady Narodowej i na Sejm Ustawodawczy. Wiele serdecznych słów powiedziała wówczas o kobietach żołnierzach frontowych. I o naszych nowych, pokolowych zadaniach. Ja również przemawiałam. Potem koncertowała orkiestra wojskowa. Wiele uczestniczek tego wieczoru pamięta go pewno do dziś, bo to było wielkie wydarzenie, podniosły nastrój.

Ale nawet wówczas prawdziwe ósmomarcowe świętowanie miałyśmy jeszcze przed sobą...

Notowała:

JOLANTA KRONER

Nekrolog

II-2 Zm. 1/1994

Dnia 10 grudnia 1996 zmarła nasza nieodżałowana
Koleżanka frontowych dróg - Platerówka

NATALIA MASKALAN

mjr w st. spocz.

Uczestniczyła w bitwie pod Lenino, była ranna,
przeszła szlak bojowy I Armii Wojska Polskiego
aż do Berlina.

Pogrzeb odbędzie się 18 grudnia o godz. 10-ej
na cmentarzu Powązkowskim /d. Wojskowy/.

Warszawskie Koło Kombatantek - Platerówek

Rodzinie Zmarłej składamy wyrazy serdecznego
współczucia.

11-3 Zm/114

MARALIA MASKALAN

zmarła 10.12.1996r.

Od najmłodszych lat Ja znałam
 Wpajała wemnie wzniosłe ideały
 Jest we mnie, odżyły wspomnienia
 Na parę lat nie się przerwała
 Nie chciałam dotykać tej struny
 Była nazbyt dotkliwa bolesna
 Bałam się że mogę zranić, urazić
 Nie naruszoną chciałam pozostawić
 Spóźnione żale, biczowanie
 Świat cały zawirował w posadach
 Uporządkować myśli pozbierać
 Uspokoić swoje wnętrze
 Przyroda nie znosi pustki
 Człowiek jest częścią zbiorową
 Dokąd się rusza żyje póki
 Każdy szuka swojego Boga
 Jednymi drogami szliśmy
 Zwojskiem wróciły do Polski
 Swoj dług Ojczyźnie spłaciłyśmy
 A historia dzieciom opowie
 Historia opowie - oceni
 Czy krew przelana ze wschodu
 Lenino - Berlin jest gorsza
 Od tej spod Monte Casino.

12.12.1996 r.

Warszawa Józefa Basiukiewicz

Pogrzeb 18.12.96 - środa godz.9.30

Cmentarz - Powązki

WNIOSEK O NADANIE ORDERU — ODZNACZENIA

Krzyżi Walczących

(podać rodzaj, klasę stopień orderu lub odznaczenia)

II-4 200/114

1 Dane ogólne		
a) imię i nazwisko	a)	Natalia Markalan
b) imiona rodziców	b)	Jachim i Cecylia
c) nazwisko panięskie (dla mężatek)	c)	Bajtner
d) w przypadku zmiany nazwiska podać nazwisko rodowe	d)	-
2 Miejsce urodzenia	3 Data urodzenia	
Zawiercie, woj. Katowickie (wieś, miasto, powiat, województwo)	3 dzień 3 miesiąc Lutym rok 1913	
4 Miejsce zamieszkania		
Warszawa, ul. Opatowska 4 m. 11		
5 Miejsce pracy i stanowisko		
Nemistka (miejscowość) (nazwa zakładu pracy) (stanowisko)		
6 Przynależność partyjna		
KZMP do 1939 r.	PPR od 1944 r. w okresie okupacji	PZPR po wyzwoleniu
7 Wykształcenie		
mierzalniczne wyższe ogólne		ekonomiczne specjalne
8 Służba wojskowa (czy i kiedy odbywał służbę wojskową — podać ostatni stopień wojskowy)		
od lipca 1943 do kwietnia 1948 major		
9 Czy był karany sądownie po wyzwoleniu (jeżeli był karany — podać za co, kiedy i wymiar kary)		
nie		
10 Posiadane ordery, odznaczenia i odznaki		
Order Odw. Białki V Kl. 19.8.1946	Za udział w spotkaniu politycznym	
Sr. Krzyż Zasługi z Krzyżem 1945, 1946, 1942	Za odwołanie, za Refektarium	
Sr. Medal Zasługi za Poln. Chyba 12.7.45	Za udział w walce do 2 Armii WP.	
11 (rodzaj, klasa, stopień i data nadania)	Za Lemno (za jakie zasługi)	
11 (imię, nazwisko i stanowisko służbowe lub funkcja osoby odpowiedzialnej za ścisłość w/w danych personalnych)		
(miejscowość i data) (podpis)		

12 Adnotacje Biura Odznaczeń Kancelarii Rady Państwa

13 **Uzasadnienie wniosku** (konkretne opisanie zasług, uzasadniających nadanie orderu lub odznaczenia, ze wskazaniem stażu pracy lub działalności oraz krótką charakterystyką postawy społecznej).

14 **Jednostka sporządzająca wniosek**

.....
(nazwa jednostki organizacyjnej)

.....
(miejsce i data)

.....
(stanowisko służbowe lub funkcja)

.....
(podpis)

15 **Opinia zakładowej organizacji politycznej i związkowej** (jeżeli przedstawienie wniosku następuje z inicjatywy zakładu pracy)

.....
(miejsce i data)

.....
(podpisy i funkcje organizacyjne)

16 **Nadrzędna jednostka opiniująca**

.....
(nazwa jednostki organizacyjnej)

.....
(miejsce i data)

.....
(stanowisko służbowe lub funkcja)

.....
(podpis)

17 **Opinia Komisji Odznaczeń Państwowych**

.....
(miejsce i data)

.....
(podpisy i funkcje w Komisji)

18 **Organ przedstawiający wniosek Radzie Państwa**

.....
(nazwa organu)

.....
(miejsce i data)

.....
(stanowisko służbowe lub funkcja)

.....
(podpis)

~~mjr Maskalan Natalia z d. Kajtner~~

~~ur. 3.02.1913 r.~~

~~zam. Warszawa, ul. Ogrodowa 4 m 11~~

mjr Natalia Maskalan służyła w Ludowym Wojsku Polskim od lipca 1943r. do kwietnia 1948r. Jako z-ca d-oy Sam, Komp. Fizylierek 1 Dyw. Piechoty, brała udział w bitwie pod Lenino. Przeniesiona wiosną 1944r. do 1 PAL uczestniczyła w jego składzie w forsowaniu Dugu, walkach nad Wisłą /Puławy, Góra Kalwaria/, w wyzwoleniu Pragi. Ranna na Pradze przy ewakuowaniu grupy rannych żołnierzy z pierwszej linii frontu, odmówiła przewiezienia jej do szpitala i pozostała w szeregach walczących.

W październiku 1944r. skierowana do Zarządu Polityczno-Wychowawczego 1 Armii przeszła szlak bojowy od Pragi do Łaby, uczestnicząc w składzie grupy operacyjnej w wyzwoleniu Warszawy, walce na Wale Pomorskim i w Kołobrzegu. Oddelegowana czasowo do 1 Brygady Artylerii brała udział w forsowaniu Odry a następnie w operacji Berlińskiej.

~~Posiada odznaczenia bojowe: Srebrny Medal "Zasłużonym na Polu Chwały", i to samo "Za Lenino" oraz radziecki medal "Za odwagę" i Order "Wojny Ojczyźnianej" II st.~~

~~Zostaje przedstawiona do odznaczenia "Krzyżem Walczących".~~

W piśmie występuje na odznaczenie Krzyżem Walczących

Maskalen Natalia

KOŁO KOMBATANTEK I i II ARMII WP
przy Zarządzie Warszawskim Ligi Kobiet

II-6
Zem/My

KWESTIONARIUSZ

++

Imię i nazwisko Natalia MASKALAN		ewent. pseudonim	
Imiona rodziców Joachim i Cecylia		nazwisko panięskie Bajtner	
Miejsce urodzenia (miejscowość, wojew.) Zawiercie		data urodzenia 3.II.1913r	
Adres: 00-896 W-wa, ul. Ogrodowa 4 m 11		tel. Nr 20-38-51	
Miejsce pracy (ewent. rodzaj renty, emerytury) renta z tytułu szczególnych zasług dla PRM		-	
(miejscowość)	(nazwa zakładu pracy)	(stanowisko)	tel. służb.
KPP - PPR - PZPR		niepełne wyższe	
Przynależność partyjna:		Wykształcenie (ogólne, specjalne)	
Przynależność do organizacji społecznych: ZBOWiD. Koło nr. 11. śródmieście		Pełniona funkcja czł. grupy referentów	
Inne organizacje: TPPR		.....	
Liga Kobiet Polskich - Koło Kombat. I i II Armii W.P.		członk	
.....		.....	
Służba wojskowa od 2.VII.1943 do 2.IV.1948r		Obecny stopień wojskowy major	
Nazwa jednostki wojskowej:			
Bat. Kob. - Komp. fizyl. 2.VII.1943 - 12.VI.1944 z-ca d-ty Komp d/s pol-wych			
1. .... od .. do ..		funkcja ..	
2. Pal od 13.VI.1944 do 1.X.1944		instr. propag.	
3. Zarząd Pl-Wych I Armii od 2.X.1944 do 24.VI.1946		st. instruktor	
4. GZP-WP od 25.VI.1946 do 1.IV.1948		Szef Wydz. redakcyjnego	
Lenino - forsowanie Bugu - Puławy, Dęblin- Praga- Warszawa			
Wał Pomorski - Kołobrzeg- forsowanie Odry- operacja Berlin			
Udział w walkach: (wymienić miejscowości lub operacje wojenne)			
Ranna w walkach o Pragę wrzesień 1944 r			
Czy była ranna lub kontuzjowana (gdzie i kiedy):			
Dokumenty potwierdzające przebieg służby wojskowej:			
1. dowód osobisty oficera -D-ca 1-PAL		2/ karta kombatanta - Zarząd Wojew. ZBOWiD-W-wa	
(rodzaj dokumentu)		(przez kogo wydany)	

Posiadane odznaczenia wojskowe i cywilne:

1. Rodzaj odznaczenia	2. Data nadania	3. Za jakie zasługi
Srebrny Krzyż Zasługi	28.III.1945 i 30.V.1946	
Srebrny Medal " Zasłużonym na Polu Chwały "	7.VI.1945	
" " " Za Lenino "	24.XII.1945r	
Medale " Za Warszawę " "Za Odrę i Nysę" Zwycięstwa i Wolności	26.X.1945	
Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski	19.VIII.1946	
Medal pamiątkowy " Za Berlin "	9.V.1969r.	
Złota Odznaka " Za Zasługi dla Warszawy "	4.I.1972	
Brazowy Medal " Za Zasługi dla Obr.Kraju "	5.X.1973	

Dodatkowe dane o udziale w walkach, pracy społecznej i inne:

Odnaka Zasłużonego Działacza FJN - 12.IV.1974
 Srebrna Odznaka " Za Zasługi dla Obr.Kraju "- 10.X.1978r
 Odznaka Kościuszkowska, Odznaka Grunwaldzka.
 Praca zawodowa -
 Ambasada PRL w Moskwie - 1948 - 1956. - MSZ - 1956 - 1965 r.
 Praca społeczna -
 Udział w referendum na terenie OW-Slask, wybory do Sejmu 1947 r
 Organizowanie Kół Kobiet w OW-Slask i GZP-WP. Sekretarz i czł. egz.
 OOP w MSZ. Po odejściu na rentę- działalność w FJN i Samorz.Mieszk.
 oraz w Kole Kombatantek I. i II. Armii WP - / wice przewod, praca z
 młodzieżą w liceach 51, 37, i 47 w W-wie.

Adnotacje Zarządu Koła:

Major rezerwy Natalia Maskalan - to żołnierz frontowy I Armii WP. Były członek KPP, w wojsku służyła na odpowiedzialnych stanowiskach oficera politycznego, bierze czynny udział w walkach frontowych pod Lenino, w forsowaniu Bugu, w walkach o Warszawę, Wał Pomorski Kołobrzeg w operacji Berlińskiej. Ranna w walkach o Pragę w 1944r. Po zakończeniu działań wojennych służy nadal w wojsku w Zarządzie Pol.Wych I. Armii i GZP WP. Po zdemobilizowaniu, pracuje w Ambasadzie Polskiej w ZSRR a następnie w MSZ. Przez cały czas czynna społecznie w organizacjach partyjnych i społecznych. Aktywny członek Koła Kombatantek I i II Armii WP. / między innymi wiceprzewodn Zarządu Koła/

Syrenka +

Data wypełnienia kwestionariusza: Warszawa, dnia grudzień . . . . . 1981 . . . . . roku.

ANKIETA

1. Imię i nazwisko Natalia Maskolan
c. podimani Celplina ul. 3. II. 1913r. Zawiercie
2. Nazwisko /zwent. pseudonim / z okresu służby wojskowej .....
Maizner
3. Dokładny adres zamieszkania .....
Warszawa, Ogrodowa 4m. 11
4. Telefon domowy 20 38 51 telefon służbowy .....
5. Stopień wojskowy .....
major 19.8.1946
6. Posiadane odznaczenia wojskowe .....
28.II.45, 30.II.46, 9.II.1947
Srebrny Krzyż Zasługi 3-Krotnie, Sr. Medal
Zasł. na Polu Chwały i to samo za Heroizm
Randziłkie: "Ocieczestwieckiej Wzajemności" i medal
za odwagę", medale pami. za W-wę, Ordre, Wzajemności
i Biał. , Za Biał. , Zwycięstwa (Polonia i Sady)
Best. Kobiety, Kamp. Fryzjerski
7. Przebieg służby wojskowej .....
IPAL, Komand Pol. Wydz. I Armii i Szef. Okręgu
Wojsk., Gł. Zakł. Pol. Wydz. Zdumobliwionam
w Krakowie 1945 r.
Walczył w bitwach od Lwowa do Koby.
Ranna w wyniku wystrzelaenia Przepi (Wark.) w szeregu
IPAL. Przedstawiona do "Krzysia Waleczności", którego
dotychczas nie otrzymałam.

12.7.45

I Nazwiskowe karty informacyjne

9. 2474/LSK

ZSS-LWP

i
++ MASKALAN Natalia
z d . Bajtner

Zródło informacji:
kwestionariusz,
ankieta.
plik korespondencji.
xero z gazety

Złożono:

Archiwum Pomorackie AK
87-100 Totuń, ul. W. Garbary 2.

Zm / 114

H. Piel. / 99

LWP

BAJTNER Natalia, chor.

9

Źródło: Wójtowicz K., *Dziewczęta w rogatywkach*, s. 8, 17

K.Wojt., 2004 r.

1-24741sk
1939
OKREG POMORZE
LWP
BAJTNER Natalia

księżka St. Dnieveckiej „Święsmy
z uad Oli”

12-va 1995, Wyd. II str. 51, 219

W.Den.98

BAJNER Natalia

